

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

«TASDIQLAYMAN»

Buxoro davlat universiteti

O.X. Xamidov

«08»

2023 yil

**IKKINCHI VA UNDAN KEYINGI OLIV MA'LUMOT OLISH BO'YICHA
60420100-YURISPRUDENSIYA (FAOLIYAT TURLARI BO'YICHA)
YO'NALISHIGA KIRISH SINOVLARI DASTURI VA BAHOLASH MEZONI**

Buxoro – 2023

Dastur Buxoro davlat universitetining 2023 yil 8 iyuldagi 14-sonli Kengashida ko'rib chiqilgan va maqullangan.

Tuzuvchilar: A.A.Boltayev-BuxDU, Tarix va yuridik fakulteti dekani, s.f.n., dotsent

F.D.Muzaffarov – BuxDU, Yurisprudensiy va ijtimoiy-siyosiy fanlar kafedrası, f.f.d., dotsent

G'.A.Yangiyev - BuxDU, Yurisprudensiy va ijtimoiy-siyosiy fanlar kafedrası dotsenti, y.f.f.d.

Taqrizchilar: Sh.X.Baxronov – Buxoro viloyati adliya boshqarmasi birinchi o'rinbosari, 1-darajali adliya maslahatchisi, y.f.f.d.

Z.Amonov – advokat, y.f.f.d.

KIRISH

Davlatimizning ravnaqi birinchi navbatda dunyoqarashi keng, boy tajribaga ega, turli soha bilimlarni mukammal egallagan etuk mutaxassis va kadrlar faoliyatiga bog'liq. Bu borada oldimizda turgan muhim vazifa ushbu kadrlarni har tomonlama sifatli tayyorlash va yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalash muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa bugungi kunda yuridik ma'mumotga ega bo'lgan kadrlarga talab yuqori darajada saqlanib turibti. Ushbu dastur yurisprudensiya yo'nalishida dastlabki bilimlarni egallashda zarur bo'lgan fanlar doirasida tuzilgan bo'lib, unda huquqshunoslik faniga kirish, fuqarolik huquqiga kirish, davlat va huquq nazariyasi, sud va huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyati, huquqiy ko'nikmalar va metodologiya hamda konstitutsiyaviy huquq fanlari bo'yicha bilimlarni o'zida qamrab olgan. Shuningdek, shaxs, jamiyat va davlat hayotida muhim ro'l o'ynaydigan huquqiy masalalar, aholining huquqiy ongi va madaniyatini oshirishda zarur bo'lgan chora-tadbirlar tizimi yuzasidan bilimlarni egallash ham zarur hisoblanadi.

Huquqshunoslik kasbini egallashda talabgorlardan mustahkam bilim, huquqiy masalalarga zamonaviy yondashuv, huquqiy atama va tushunchalarga izoh berish, sud-huquq sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarga munosabat hamda huquq doirasidagi savollarga mantiqiy fikrlashga doir bilimlarni talab etadi.

ASOSIY QISM

Davlat va huquq nazariyasining umumiy xususiyatlari

Davlat va huquq nazariyasi predmeti va metodlari. Davlat va huquq nazariyasi fani tizimi, vazifasi va boshqa fanlar bilan aloqadorligi. Davlat va huquq nazariyasi umumnazariy ijtimoiy fan. Davlat va huquqning kelib chiqishining tarixiy rivojlanish bosqichlari. Davlat va huquqning kelib chiqishida muhim bo'lgan omillar tahlili. Davlat tushunchasi, belgilari, mohiyati va tiplari xususida ma'lumotlar. Davlat funksiyalari va ularning tahlili. Davlatning mohiyati haqida nazariy fikrlar. Jamiyat

va davlat munosabatlari tahlili. Davlat shakllari va ularning tizimli tahlili. Davlat mexanizmi va uni amalga oshirish shakllari.

Huquq nazariyasi xususida umumiy fikrlar tahlili. Huquqning tabiati va uning asosiy belgilari. Ijtimoiy munosabatlar va huquq uzviyligi. Huquqiy ong va huquqiy madaniyat. Huquq normalari va ularning amaliy, nazariy tahlili. Huquq prinsiplari tasnifi. Huquq shakllari va manbalari tahlili. Huquq ijodkorligi xususiyatlari. Huquq tizimi va huquqiy tizim xususida fikrlar. Huquqiy odat. Huquqiy president. Huquqiy munosabatlar tizimi. Normativ-huquqiy hujjatlar tushunchasi va tahlili. Musulmon huquqining manbalari. Huquq normalarini sharhlash. Huquqiy xulq-atvor. Huquqiy va yuridik javobgarlik. Huquqiy tartibga solish mexanizmi. Qonuniylik va huquqiy tartibot. Fuqarolik jamiyati va huquqiy davlat. Davlat va huquq nazariyasi dolzarb muommolari tahlili. Milliy qonunchilikning ustuvor vazifalari tahlili. Davlat va huquqning rivojlanish istiqbollari.

Konstitutsiya va uning nazariy hamda amaliy xususiyatlari

O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi tizimi. Inson huquq va erkinliklari, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, davlat suvereniteti tushinchalari tahlili. Demokratiya, erkinlik va tenglik, ijtimoiy adolat va birdamlik g'oyalari mazmun-mohiyati hamda tahlili. Xalqaro huquqning umume'tirof etilgan prinsip va normalari tahlili hamda uning konstitutsiyaviy tahlili. Xalq hokimiyatchiligi va uning mazmun-mohiyati. Konstitutsiya va qonunning ustunligi tahlili. Tashqi siyosat va uning asosiy tamoyillari. Inson va fuqaroning asosiy huquqlari. Inson va fuqaroning erkinliklari. Inson va fuqaroning burchlari. Inson va fuqaroning burchlari. Fuqarolik tushunchasi va mazmun-mohiyati. Shaxsiy huquq va erkinliklar tizimi. Siyosiy huquqlar. Iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy va ekologik huquqlar. Inson hamda fuqaroning huquq va erkinliklari kafolatlari. Jamiyatning iqtisodiy negizlari. Fuqarolik jamiyati institutlari. Oila, bolalar va yoshlar. Ommaviy axborot vositalari. O'zbekiston Respublikasining ma'muriy-hududiy tuzilishi. Qoraqalpog'iston Respublikasi xususida konstitutsiyaviy normalar tahlili. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi

xususida konstitutsiyaviy normalar tahlili. O‘zbekiston Respublikasining Prezidenti xususida konstitutsiyaviy normalar tahlili. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi xususida konstitutsiyaviy normalar tahlili. Mahalliy davlat hokimiyati asoslari. Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari. Saylov tizimi xususida konstitutsiyaviy normalar tahlili. Sud hokimiyati xususida konstitutsiyaviy normalar tahlili. Advokatura xususida konstitutsiyaviy normalar tahlili. Prokuratura xususida konstitutsiyaviy normalar tahlili. Moliya, pul va bank tizimi xususida konstitutsiyaviy normalar tahlili. Mudofaa va xavfsizlik xususida konstitutsiyaviy normalar tahlili.

Huquqiy ko‘nikmalar va metodologiya

Yuridik fan tushunchasi, fanga oid ilmlar strukturasi. Yuridik fan obyekti va predmeti. Yuridik fan ilmlari shakllari va darajalari. Yuridik fan metodologiyasi. Mantiqiy fikrlashning omillari, talab va mezonlari. Mantiqiy fikrlashni rivojlantirish usullari. Yurist faoliyatida mantiqiy fikrlashning roli. Fikrni mantiqiy ifoda etish usullari va talablari. Yuridik faoliyatda deduktiv, induktiv va analogiya bo‘yicha xulosa chiqarishning ahamiyati. Yuridik argumentatsiya. Yuridik asoslashning yurist faoliyatidagi roli. Huquqni izohlash va anglashda konseptual yondashuvlar. Huquq klassifikatsiyasining metodologik ahamiyati. Huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati. Huquq normalarining metodologik muammolari. Maqsadni to‘g‘ri shakllantirishning zaruriy talablari. Yurist kar'erasini rejalashtirishda «SMART» texnologiyasining qo‘llanilishi. Yurist faoliyatida tashabbuskorlik, kreativlik va masalaga ijodiy yondashuv. Taym-menejment: o‘qish va ishda vaqtni samarali boshqarish usullari. Omma oldidagi nutq va uning ta'sirchanligini ta'minlovchi omillar. Notiqlik uslublari va yuridik nutq turlari. Huquqshunos nutqini tayyorlash va uni so‘zlash talablari. Auditoriya diqqatini jalb etish usullari. Yurist nutqi sifatiga ijobiy va salbiy ta'sir etuvchi omillar. Tanqidiy fikrlash ko‘nikmasi va uning mazmun-mohiyati. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish fazalari. To‘g‘ri qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish. To‘g‘ri qaror qabul qilishni shakllantirish metodlari. Huquqiy ongning

strukturaviy-funksional tarkiblari. Huquqiy ongning mazmuniga oid xarakteristikasi. Huquqiy ong deformatsiyasi va turlari. Huquqiy etika tushunchasi. Uni tashkil etuvchi xususiyatlar. Huquqshunos faoliyatida axloqiy sifatlarning roli. Adolat, kasbga sadoqat, mas'uliyat va halollik – huquqshunos kasbining muhim talablari. Manfaatlarni to'qnashuvi va yuridik faoliyatda unga yo'l qo'yib bo'lmasligi. Yuridik kasb egalarining professional javobgarligi. Kasb axloqi tushunchasi. Umumiy va xususiy jihatlari. Advokat rioya etadigan axloqiy qoidalar. Tergov va prokuratura organlari xodimlari faoliyatining axloqiy talablari. Sud'yalik kasbida xolislik, adolatparvarlik, halollik prinsiplari. Yuridik hujjatlarni rasmiylashtirishning umumiy qoidalari. Hujjatlashtirishni tizimlashtirish. Fuqarolik-huquqiy munosabatlari bo'yicha alohida hujjatlarni rasmiylashtirish qoidalari. Majburiyatlarning bajarilishini ta'minlash bo'yicha hujjatlarni rasmiylashtirish.

Fuqarolik huquqiga kirish

Fuqarolik huquqiga kirish tushunchasi. Fuqarolik huquqi xususiyatlari va boshqa huquq sohalari bilan aloqadorligi. Fuqarolik huquqining tamoyillari, fuqarolik huquqining funksiyalari. Fuqarolik huquqi tizimi. Fuqarolik huquqi manbaalari tushunchasi va turlari. Fuqarolik qonunlarining vaqt, hudud va shaxslar bo'yicha amalda bo'lishi. Qonun analogiyasi va huquq analogiyasi. Fuqarolik-huquqiy normalarni sharhlash va ularning turlari. Fuqarolik-huquqiy munosabat tushunchasi va mohiyati. Fuqarolik-huquqiy munosabatlarning turlari. Fuqarolik huquqlari va burchlarining kelib chiqish asoslari. Yuridik faktlar. Fuqarolik huquqlarining amalga oshirilishi va burchlarining bajarilishi. Fuqarolik huquqlarini himoya qilish. Fuqarolik huquq layoqati va muomila layoqati. Vasiylik va homiylik. Yuridik shaxs tushunchasi va belgilari. Yuridik shaxsning huquq layoqati va muomila layoqati. Yuridik shaxsning turlariga umumiy tasnif. Davlatning fuqarolik huquq layoqati. Fuqarolik huquqi obyektlari tushunchasi va tasniflanishi. Fuqarolik huquqi obyektlarining turlari a) moddiy ne'matlar b) nomoddiy ne'matlar. Bitim tushunchasi va turlari. Bitimlarning muddatlari va shartli bitimlar. Bitimning

shakllari. Bitimlarning haqiqiy sanalash shartlari. O'z-o'zidan haqiqiy sanalmaydigan bitim turlari va ularning huquqiy oqibatlari. Vakillik tushunchasi. Muddatlar tushunchasi va ahamiyati. Muddatlarning turlari. Muddatlarni hisoblash asoslari va tartibi. Da'vo muddati tushunchasi va ahamiyati. Da'vo muddatining ahamiyati. Da'vo muddatining turlari. Da'vo muddatining o'ta boshlashi. Da'vo muddatining o'tishining to'xtatilishi, uzilishi va da'vo muddatining tiklanishi. Da'vo muddatining o'tishining oqibatlari. Da'vo muddati joriy qilinmaydigan talablar. Mulk huquqi tushunchasi va mazmuni. Ashyoviy huquqlar. Mulk huquqining vujudga kelish va bekor bo'lish asoslari. Xususiy mulk huquqining tushunchasi. Xususiy mulk huquqining subyektlari va obyektlari. Xususiy mulk huquqining himoya qilish kafolatlari. Ommaviy mulk huquqi tushunchasi va mabalari. Umumiy mulk huquqi tushunchasi va turlari. Majburiyatlarning bajarilishini ta'minlash tushunchasi. Neustoyka. Garov. Ushlab qolish. Kafillik. Kafolat. Zakalat.

Sud va huquqni muhofaza qiluvchi organlar

Sud organlari tizimi, odil sudlov tushunchasi, mazmun-mohiyati. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar tizimi va vazifalari. Sudning asosiy vazifalari va ularning tahlili. Sud organlari faoliyatining asosiy prinsiplari tahlili. Aybsizlik prezumpsiyasi tushunchasi mazmun-mohiyati. Harbiy sudlar sudloviga taalluqli ishlar tahlili. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi faoliyatining asosiy yo'nalishlari tahlili. Fuqarolik ishlari bo'yicha sud organlari faoliyatining asosiy yo'nalishlari tahlili. Jinoyat ishlari bo'yicha sud organlari faoliyatining asosiy yo'nalishlari tahlili. Iqtisodiy ishlari bo'yicha sud organlari faoliyatining asosiy yo'nalishlari tahlili. Ma'muriy sud ish yurituvining asosiy yo'nalishlari tahlili. Sudyalarni saylash va tayinlash tartibi. Sudyalarning intizomiy javobgarligi. Sudyalar Oliy kengashi faoliyati.

O'zbekiston Respublikasi prokuratura organlarining asosiy vazifalari. Prokuratura organlari faoliyatining asosiy yo'nalishlari tahlili. Prokuratura organlarini tashkil etish va ular faoliyatining asosiy prinsiplari. Prokuratura

organlarining tizimi. Prokuror nazorati hujjatlarining turlari va ularning mazmun-mohiyati. Ichki ishlar organlarining asosiy vazifalari tahlili. Ichki ishlar organlari faoliyatining asosiy yoʻnalishlari tahlili. Ichki ishlar organlari faoliyatining asosiy prinsiplari. Ichki ishlar organlarining tizimi. Ichki ishlar organlari xodimlarining maxsus unvonlari. Ichki ishlar organlari xodimlarini ijtimoiy himoya qilish tartibi. Davlat xavfsizlik xizmatining asosiy vazifalari. Davlat xavfsizlik xizmati huquqiy maqomi va faoliyatining asosiy yoʻnalishlari. Davlat xavfsizlik xizmati faoliyatining asosiy prinsiplari tahlili. Davlat xavfsizlik xizmati tizimi. Davlat xavfsizlik xizmatining huquq va majburiyatlari. Adliya organlari faoliyatining asosiy yoʻnalishlari tahlili.

Aholining huquqiy ongi va madaniyati

Huquqiy ong va madaniyat tushunchasi mazmun-mohiyati. Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirishning asosiy vazifalari. Aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirishga toʻsqinlik qiluvchi omillar tahlili. Yoshlarning huquqiy tarbiyasi masalasi tahlili. Shaxsiy manfaatlar hamda jamiyat manfaatlari oʻrtasidagi muvozanatni saqlash gʻoyalari mazmun-mohiyati. Jamiyatda qonunlarga hurmat ruhini qaror toptirish – demokratik huquqiy davlat qurishning garovi gʻoyasi tahlili. Oʻzbekiston Respublikasi Adliya vazirligi jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish sohasidagi vazifalari. Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish konsepsiyasi umumiy qoidalari tahlili. Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish konsepsiyasi maqsadi va vazifalari. Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish konsepsiyasi asosiy yoʻnalishlari tahlili. Oilada huquqiy tarbiyani shakllantirish va huquqiy madaniyatni yuksaltirish masalasi tahlili. Aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirishda mahalla institutining rolini kuchaytirish. Taʼlim muassasalarida huquqiy savodxonlikni oshirish yoʻnalishlari. Davlat organlari va tashkilotlar xodimlarining huquqiy madaniyatini yuksaltirish yoʻnalishlari. Aholi barcha qatlamlarining huquqiy madaniyatini yuksaltirish yoʻnalishlari. Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirishda huquqiy targʻibotning

innovatsion usullarini joriy qilish masalasi tahlili. Aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirishda ommaviy axborot vositalarining rolini kuchaytirish masalasi. Yuridik ta'limni, shuningdek, yuridik kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini rivojlantirish masalasi. Huquqiy madaniyatni yuksaltirishning ilmiy asoslarini tadqiq etish.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. Sh.A.Saydullayev. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYUU, 2018. – 220 bet.
2. X.T.Odilqoriyev. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: Adolat, 2018. – 528 bet.
3. Mualliflar jamoasi. Huquqiy ko'nikmalar va metodologiya. Darslik. – T.: TDYUU, 2018.
4. I.B.Zokirov. Fuqarolik huquqi. Darslik. 1-qism – T.: TDYUU, 2009. – 611 bet.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023-y., 03/23/837/0241-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 9 yanvardagi "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PF-5618-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/-4149765>
3. O'zbekiston Respublikasining Sudlar to'g'risidagi qonuni. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.07.2021-y., 03/21/703/0723-son
4. O'zbekiston Respublikasining Prokuratura to'g'risidagi qonuni. 29.07.2001-y., Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 21.04.2021-y., 03/21/683/0375-son.
5. O'zbekiston Respublikasining Ichki ishlar to'g'risidagi qonuni. 2016 yil 16 sentyabr. O'RQ-407-son. Toshkent. <https://lex.uz/acts/-3027843>

6. O'zbekiston Respublikasining Ichki ishlar to'g'risidagi qonuni. 2018 yil 5 aprel.
O'RQ-471-son. Toshkent. <https://lex.uz/acts/-3610935>

IKKINCHI VA UN DAN KEYINGI OLIY MA'LUMOT OLI SH BO'YICHA KIRISH SINOVLARI BAHOLASH MEZONLARI

Ikkinchi va undan keyingi oliy ma'lumot olish bo'yicha kirish sinovlari suhbat shaklida o'tkaziladi va 4 tadan savol bo'ladi. Har bir savolning javobi eng ko'pi bilan 25 ballga baholanadi, jami 100 ball.

Abituriyentning suhbatdagi javobiga qo'yiladigan talablar	Baholash ballari
a) berilgan savolni to'liq bilsa, uning mohiyatini tushunsa, u bo'yicha ijodiy fikrlay olsa, tasavvurga ega bo'lsa, mustaqil mushohada yurita olsa, nazariy masalalarni amaliyot bilan bog'lay olsa, xulosa va qaror qaror qabul qilsa, o'z fikrini tg'liq, ravon qila olsa, savol mohiyatiga kreativ (ijodiy) yondashsa, mustaqil fikri asosida xulosalar chiqara olsa.	22-25
b) berilgan savolni yetarli darajada bo'lsa, uning mohiyatini tushunsa, savol yuzasidan tasavvurga ega bo'lsa, mustaqil mushohada yurita olsa, nazariy masalalarni amaliyot bilan bog'lay olsa, savolning nazariy va amaliy jihatlarini yetarlicha ochib bera olsa, o'z fikrini to'liq, ravon bayon qila olsa, savol mohiyatiga kreativ (ijodiy) yondashsa, xulosalar chiqara olsa.	19-21
d) berilgan savolni qisman bilsa, u to'g'risida qisman tasavvurga ega bo'lsa, uning mohiyatini tushunsa, savol bo'yicha o'z fikrini bayon qila olsa, grammatik xatolarga yo'l qo'ysa, qisman xulosalar chiqarsa.	14-18
e) berilgan savolni yaxshi bilmasa, u to'g'risida qisman tasavvurga ega bo'lmasa, o'z fikrini to'liq bayon qila olmasa va umuman javob yozmaslik.	0-13

Apellyatsiya tartibi

Abituriyentlar tomonidan mutaxassislik fani imtihon natijalari bo'yicha universitet qabul komissiyasining apellyatsiyalar bilan ishlash hay'atiga natijalar e'lon qilingandan kundan boshlab 24 soat davomida murojaat qilishlari mumkin. Murojaat mazmunida faqat o'zining ballari haqida bo'lsa qabul qilinadi, boshqa abituriyentlar haqida yozilgan shikoyat arizalari qabul qilinmaydi.

